

Nəzəriyyədən praktikaya

Mənəvi-psixoloji hazırlıq döyüş təminatının tərkib hissəsidir

Xalqımızın çoxillik hərbi tarixinə nəzər salsaq, görürük ki, ilk növbədə Azərbaycan xalqı özünün yüksək mənəvi-əxlaqi keyfiyyətləri, vətənpərvərliyi, Vətənə xidmət borcuna sədəqətilə seçilib. Hərbi elmi ilə məşğul olan alimlər vuruşma zamanı döyüşçülərin mənəvi hazırlığını onun döyüş hazırlığının əsas amili olmasını çoxdan sübut etmişlər. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi zamanı gedən döyüşlər bir daha şəxsi heyətin mənəvi-psixoloji hazırlığının, onun döyüş ruhunun artırılmasını daim ön plana çəkməyin vacibliyini sübut etdi.

Mənəvi-psixoloji hazırlıq hərbi qulluqçulara təsir prosesi kimi onlarda xidməti-döyüş hərəkətlərinin modelinin psixi surətlərinin yaradılması, psixoloji hazırlığın formalaşması və möhkəmləndirilməsi məqsədi daşıyır.

Mənəvi-psixoloji hazırlığın mahiyyətini başa düşmək üçün təsir dairələrinə ayırmaq vacibdir. Məsələn, təlim zamanı döyüşçülər tərəfindən verdişlər qazanılır, biliklər əldə edilir, gözlənilən əməliyyatlar barədə təsəvvürlər yaranır. Atalar yaxşı deyib ki, təlimdə tər tökülə, döyüşdə qan tökülə.

Mənəvi-psixoloji hazırlıq zamanı şəxsi heyətdə müxtəlif şəraitlərdə davranış qaydaları və verdişlər əldə edilir, şəxsi heyətin emosional əhatəliliyi və yeni şəraitə uyğunlaşması baş verir.

Şəxsi heyətin təlim-tərbiyəsi zamanı qismən mənəvi-psixoloji hazırlığın inkişafı ilə yanaşı, komandirlər tərəfindən psixoloji hazırlığın özü həyata keçirilir, xidmət və döyüş şəraiti barədə təsəvvürlər yaranır və ona uyğunlaşma baş verir, ekstremal şəraitlərdə düzgün qərar çıxartmağa imkan verən bacarıq möhkəmləndirilir, təhlükəli vəziyyətlərdə özünü tənzimləmə təcrübəsi əldə edilir və s.

Mənəvi-psixoloji təsir nəticəsində şəxsi heyət müxtəlif şəraitlərə uyğun davranış verdişləri əldə edir, şəxsiyyətin düzgün emosional reaksiyası və yeni şəraitə uyğunlaşması təkmilləşdirilir.

Ümummilli lider Heydər ƏLİYEV:

Ordunun qüdrətini, onun döyüş qabiliyyətini, qələbə iradəsini təşkil edən döyüşçülərin vətənpərvərlik hissəsidir. Hər bir əsgər, zabit, döyüşçü vətənpərvərlik hissini, Vətənə, torpağa, müstəqil dövlətimizə, xalqımıza sədəqət hissini hər şeydən üstün tutmalıdır. Məhz bu keyfiyyətləri özündə cəmləşdirən, əks etdirən Azərbaycan Ordusunun döyüşçüsü ordumuzu möhkəmləndirə bilər və hər an qələbəyə nail ola bilər.

Mənəvi-psixoloji hazırlığın əsas göstəriciləri aşağıdakılardır:

- hərbi qulluqçuların komandirlərə, silahlara və texnikaya inamı;
- şəxsi heyətin uğurlu xidməti, döyüş fəaliyyəti zamanı sabit psixoloji durumu, yüksək əhval-ruhiyyəsi;
- hərbi qulluqçuların baş verə biləcək təhlükələrə qarşıdurma bacarığı, psixi və fiziki təsirlərə dözümlü, müxtəlif şəraitlərdə döyüş fəallığını saxlama imkanı;
- şəraitin tez və dəqiq qiymətləndirilməsi, düzgün qərarların qəbul edilməsi və ona uyğun hərəkət etmək, lazım gələrsə, bu hərəkətləri tənzimləmə bacarığı və verdişləri;
- müxtəlif şərait və vəziyyətlərdə yüksək sayıqlığın saxlanılması.

Hissələrin döyüş təcrübəsi göstərir ki, hərbi qulluqçularla gündəlik döyüş hazırlığı məşğələlərinin aparılmasında döyüş fəaliyyətinin psixoloji modelinin formalaşması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Xidməti-döyüş fəaliyyətinin (nəzarət-buraxılış məntəqəsində xidmətin aparılması, hərbi əməliyyatda iştirak, xüsusi obyektlərin mühafizəsi və s.) psixoloji modeli döyüşçünün şüurunda eşitdiklərinin, gördüklərinin, etdiklərinin və göstərməyi fəaliyyətin surətidir, təsviridir. Ona görə də komandirlər və onların şəxsi heyətlə iş üzrə müavinləri şəxsi heyətin mənəvi-psixoloji hazırlığı işinin təşkilində, gündəlik fəaliyyətlərində səylərini aydın, başa düşülən döyüş əməliyyatlarının təsviri modelinin formalaşmasına istiqamətləndirməlidirlər.

Bütün bunlarla yanaşı, döyüşçülərdə yalnız döyüş əməliyyatlarının təsviri modelinin yaradılması mənəvi-psixoloji təminat məsələlərinin tam həlli üçün kifayət deyildir. Əsgərin döyüş zamanı düzgün hərəkət etməsi onda yaradılan təsəvvürlərin həqiqətə nə dərəcədə uyğun olmasından da çox asılıdır. Bunun üçün döyüşçü təlimlər (gecə atışları, xüsusi şəraitdə döyüş fəaliyyətləri və s.) zamanı mürəkkəb vəziyyətlərdə

xüsusi məşqlər etməli, daha dolğun psixoloji təsəvvürə malik olmalı, ekstremal vəziyyətlərdən düzgün çıxmağı bacarmalıdır.

Təcrübə göstərir ki, qarşıya qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün aşağıda göstərilən üsulları tətbiq etmək məqsədəuyğundur:

- nəzəri üsul (öyrətmə, inandırma, başa salma və s.) əsasən gələcək hərəkətlərin - döyüşlərin aydın modelinin formalaşmasına xidmət edir (mühazirələr, söhbətlər və s. vasitələrlə);
- praktiki üsul (təlimlərdə, məşqlərdə, stress doğuran təhlükəli vəziyyətlərdə özünü dərk etməyə və özünü tənzimləməyə) xidməti-döyüş modelinin (hücum, müdafiə əməliyyatı və s.) formalaşmasına və möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Praktiki üsul xüsusi trenajorlarda, təlim mərkəzlərində hərəkətləri və məşqləri; xüsusi maneələrin - su hövzələrinin, dağıntılardan, hasarların və s. keçilməsi ilə əlaqədar fiziki və idman hərəkətlərini; dərk etmə, emosional və iradi

keyfiyyətlərin məqsədyönlü formalaşması üçün psixoloji təlimlərin keçilməsi; hərbi kollektivlərin möhkəmləndirilməsi, psixoloji uyğunluğun, anlaşmanın formalaşdırılması üçün sosial-psixoloji məşqləri və s. özündə ehtiva edir.

Komandirlər tərəfindən aparılan mənəvi-psixoloji hazırlıq tədbirlərinin səmərəliliyi:

- a) xidməti-döyüş fəaliyyətinin şəxsi heyətə əvvəlcədən nəzəri cəhətdən izah edilməsi;
- b) düşmənlə qarşıdurmanın psixoloji modeləşdirilməsi müxtəlif hərbi hissələrdə (bölmələrdə) mənəvi-psixoloji hazırlığın məzmununun peşəkark-taktiki əsaslandırılması;

c) məşqlərin və təlimlərin gedişi zamanı təhlükəsizliyin təmin edilməsi;

d) hərbi qulluqçuların fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərinin qeydiyyata kimi prinsiplərin gözlənilməsindən və onlara əməl olunmasından çox asılıdır.

Gündəlik döyüş hazırlığı prosesində şəxsi heyətin mənəvi-psixoloji hazırlığı, hər bir dərstdə döyüşçülərə psixoloji hazırlığın müəyyən elementlərinin aşılmasını, onların inkişafı, bir qayda olaraq, dərslərin keçirilməsi planına salınmalıdır. Məsələn, qarşıda duran döyüşlərin aydın təsəvvürünün yaradılması üçün taktiki-xüsusi hazırlıq dərsləri zamanı:

- dərslərin gedişində - şəxsi heyətin hərbi hissənin texnikası və silahları ilə tanış edilməsi, Silahlı Qüvvələrdə öz xidmətilə qürur hissəsinin tərbiyə olunması;
- psixoloji möhkəmlənmənin gedişində - texnikanın və silahların imkanlarının, yüksək peşəkarklıq və mənəvi-psixoloji keyfiyyətlərin əyani şəkildə aşılması;
- təlimlər zamanı çətin hava şəraitində gecə və gündüz yüksək tempin saxlanması; təlimin gedişində taktiki vəziyyətin tez bir zamanda dəyişməsi, atıcı silahlardan döyüş və boş patronla atmaqla; maneələr yaratmaqla, zəhərlənmiş əraziləri keçməklə, yanğınlı mübarizə aparmaqla; şərti "düşmənlə" atışmaqla hərbi qulluqçuların ehtimal olunan psixoloji reaksiyalarının proqnozlaşdırılması və s. qarşıya məqsəd qoyulur.

**Polkovnik
Həbib MƏMMƏDOV,
Mənəvi-Psixoloji
Hazırlıq və İctimaiyyət
Əlaqələr İdarəsi**